

Het karakter van God: barmhartig, genadig, langzaam boos, liefdevol, betrouwbaar, overvloedig vergevend, rechtvaardig en streng.

Een slavenvolk maakt voor het eerst echt kennis met God Zelf

Het is de laatste tijd in het nieuws geweest - tussen het vele corona-nieuws en verkiezingsnieuws door - het gevecht binnen de kerken over een nieuwe vertaling waar God teveel een Hij zou zijn en dat ook nog met een hoofdletter. Heb je dat opgevangen? We leven in een tijd waarin gender-neutraliteit politiek correct is - en waar dus nu ook de Bijbel en zelfs God er aan moet geloven. De Bijbel is gelukkig juist zo dat het ons helpt om helderheid over onze identiteit te verkrijgen. En die helderheid krijg je niet door de grenzen te vervagen. Maar toch is het waar dat God Zichzelf in de Bijbel ook van een moederlijke kant laat zien. Dat wil ik vanmorgen met jullie bespreken.

Twee weken geleden sprak ik al over Exodus 34:6-7. Dat is het meest geciteerde tekstgedeelte in het hele Oude Testament. Het is iets dat God over Zichzelf heeft gezegd en dat de basis vormt voor de Joodse theologie.

We zijn twee weken geleden bezig geweest met de geschiedenis van Israel zoals we dat lezen in de bijbelboeken Exodus en Numeri. Dat is de geschiedenis tussen uittocht en intocht. Na een periode van twee bewogen jaren in de woestijn had de intocht in het Beloofde Land mogen plaatsvinden. Maar uiteindelijk gebeurt dat niet en moet het volk nog 38 jaar in de woestijn verblijven, voordat pas een volgende generatie het beloofde land mocht binnentrekken.

Wij hebben vaak het beeld van een strenge wettische God in het Oude Testament tegenover een lieve, genadige Jezus-God in het Nieuwe Testament. Maar de bijbelboeken Exodus en Numeri geven een heel ander beeld. Daar gaat het over Gods goedheid en barmhartigheid tegenover de onwilligheid en het constante verzet van het volk. In Numeri 14 zegt God dat er in totaal sprake is geweest van tien keer rebellie. God is een liefdevolle God, die in Exodus 19 het volk zijn liefde verklaart en met hen als het ware een huwelijksverbond aanging. Maar zijn liefde werd keer op keer gekwetst. En gekwetste liefde leidt onvermijdelijk tot boosheid.

Steeds werd God boos en moest Mozes tussenbeide komen met krachtige voorbede. En dan was er toch steeds weer genade en vergeving - en kreeg het volk weer een kans - en ging God toch weer verder met dit moeilijke volk.

En ook Mozes werd steeds afgewezen door het volk. We zien vele malen ook Mozes boos en gekwetst. Hoe moeilijk moet dat voor Mozes zijn geweest! Gelukkig had God Mozes hiervoor klaar gemaakt. Mozes begon als een verwend mannetje - gewend aan een prinsheerlijk leven aan het Egyptische hof. Maar als Mozes uiteindelijk op hoge leeftijd door God wordt geroepen, was hij niet alleen sterk genoeg om deze afwijzing te verdragen. Hij deed veel meer. Steeds weer sprong hij er tussen met gepassioneerde en volhardende voorbede. Twee keer wilde God het volk vernietigen en verder gaan met Mozes alleen. Maar Mozes zei dan: neem mijn leven, maar ga verder met uw volk. Daarmee was Mozes een profetisch beeld van Christus Jezus - die daadwerkelijk zijn leven heeft gegeven. En dat past bij de zondag een week voor Goede Vrijdag en Paaszondag.

Laten we nogmaals Ex 34:6-7 lezen:

"Toen de HEERE bij hem voorbijkwam, riep Hij: HEERE, HEERE, God, barmhartig en genadig, geduldig en rijk aan goedertierenheid en trouw, Die goedertierenheid blijft bewijzen aan duizenden, Die ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft, maar Die de schuldige zeker niet voor onschuldig houdt en de ongerechtigheid van de vaders vergeldt aan de kinderen en kleinkinderen, tot in het derde en vierde geslacht." (HSV)

Om te beginnen wil ik iets zeggen over de mooie woorden waarmee dit tekstgedeelte begint - en waarmee Gods karakter wordt beschreven: barmhartig, genadig, geduldig, liefdevol, betrouwbaar en vergevend. Vooral over dat eerste woord ga ik wat meer zeggen, omdat dat wel een heel bijzonder aspect van Gods karakter weergeeft.

God is barmhartig - de emotionele moederliefde als kenmerk van Gods Wezen

Het eerste woord waarmee God Zichzelf in Ex 34 beschrijft is het woord 'barmhartig'. Het Hebreeuws is 'rakhum'. De verschillende verbuigingen van dit woord komen allemaal voort uit het woord 'rekhem', wat baarmoeder betekent. Wanneer we dit woord volgen in de Bijbel, dan leidt dat tot een vergelijking van God met een moeder en haar baby. In Jesaja 49:15 zegt God: *"Kan een vrouw haar zuigeling vergeten, zich niet ontfermen over het kind van haar schoot? Zelfs al zouden die het vergeten, Ik zal u niet vergeten."* (HSV)

Het woord rakhum is vooral een diep emotioneel woord. Het is vergelijkbaar met de diepe emotie die vrijkomt bij een moeder als het gaat om haar kind - wanneer haar kind in nood of in gevaar is.

Een mooi voorbeeld vinden we in 1 Koningen 3:26, waar twee moeders vechten om een kind. Koning Salomo moet als rechter hierover een oordeel vellen. Wanneer de koning oordeelt dat het onbeslist is, besluit hij dat het kind in tweeën gesneden moet worden. Dan toont zich het ware moederhart met de woorden: *"Och, mijn heer! Geef haar het levende kind, en dood het in geen geval. (want haar medelijden werd opgewekt vanwege haar zoon)."* (HSV) In een andere vertalingen vinden we zinsneden als: *"Maar alles in de moeder van het levende kind verzette zich daartegen."* (GNB) en *"omdat haar moederlijk gevoel voor haar zoon was opgewekt..."* (NBG)

Het woord barmhartig is het tegenovergestelde van het woord boos of woedend. Beiden gaan over een bijna instinctieve respons van het innerlijk. (In het Nederlands kennen we de aanduiding 'onderbuik gevoel'. Het gaat dan meestal om angst of onbehagen, maar het gaat wel over eenzelfde soort 'buik-emotie'.)

In het Nederlands gebruiken we de woorden als 'compassie' en 'empathie', wat gaat over het vermogen om op hartsnivo met de nood van een ander mee te leven.

Het is bijzonder dat van alle teksten in de Bijbel waar vormen van dit woord 'barmhartig' voorkomen, ongeveer 80% spreken over de barmhartigheid van God. Hier gaat het dus om een hele diepe emotie die zeer veelvuldig aan God wordt toegeschreven.

Een goddelijk duo: Barmhartig en Genadig

Het tweede woord waarmee God Zichzelf beschrijft is 'genadig'. Die woorden zijn in de Bijbel een tweeling: barmhartig en genadig. Barmhartig is een wezenskenmerk van God - genade is de actie die daaruit voortkomt. God is barmhartig en daarom handelt Hij vol genade. Een voorbeeld vinden we in Exodus 3. Daar spreekt God voor de eerste keer met Mozes. En daar maakt God meteen iets heel duidelijk over Zichzelf - met de volgende woorden: *"De HEERE zei: Ik heb duidelijk de onderdrukking van Mijn volk, dat in Egypte is, gezien en heb hun geschreeuw om hulp vanwege hun slavendrijvers gehoord. Voorzeker, Ik ken hun leed. Daarom ben Ik neergekomen om het volk te redden uit de hand van de Egyptenaren, en het te leiden uit dit land naar een goed en ruim land, naar een land dat overvloedig van melk en honing..."* (Exodus 3:7-8, HSV) In een Engelse vertaling staat zo mooi: *"I have come down to rescue."* Prachtig om hierin meteen al een profetische heenwijzing te herkennen naar de komst van Jezus Christus - die vanuit de hemel mens werd om onder ons en met ons te zijn - en als mens voor ons mensen verlossing te brengen.

Die eerste twee woorden - barmhartig en genadig - hebben niet perse te maken met zonde en vergeving. Ze gaan in veel gevallen gewoon uit van de nood en de problemen van de mens, waarop God reageert - zoals in Exodus 3. Maar meestal speelt zonde wel degelijk een grote rol.

In Nehemia 9:27-28 lezen we: *"U hebt hen overgegeven in de hand van hun tegenstanders en die hebben hen benauwd. Maar als zij ten tijde van hun benauwdheid tot U riepen, hoorde U hen vanuit de hemel en gaf U hun, overeenkomstig Uw grote barmhartigheid, verlossers, die hen uit de hand van hun tegenstanders verlost. Maar als zij rust gekregen hadden, deden zij opnieuw wat kwaad is voor Uw aangezicht. Dan gaf U hen weer over in de hand van hun vijanden en die heersten dan weer over hen. Als zij zich dan bekeerden en tot U riepen, hoorde U vanuit de hemel*

en redde hen vele malen, overeenkomstig Uw barmhartigheid." (HSV)

Het citaat uit Nehemia - en zo veel andere citaten - lijkt te zeggen dat het morele nivo van de mensen niet een vereiste is om door God gehoord te worden. God lijkt eenvoudigweg altijd te luisteren naar mensen die vanuit hun nood het uitroepen naar God. Dit is een belangrijk kenmerk van Gods karakter. God is niet wisselvallig in zijn emoties. Bij God weten we waar we op mogen rekenen. En is dat ook niet zo bij een moeder ten opzichte van haar eigen kinderen. Hoezeer haar kind het ook verprutst - een moeder zal de noodkreet van haar kind niet negeren.

God is geduldig (lankmoedig) - God is langzaam boos

Het derde woord waarmee God Zichzelf beschrijft is 'geduldig', wat ook vertaald kan worden met 'langzaam boos'. Het gaat dus over iets dat God boos maakt. Er is veel meer te zeggen over de boosheid of de toorn van God. Daar is nu geen tijd voor. Maar de boodschap van twee weken geleden liet al zien dat God niet zozeer boos wordt over onze fouten en tekortkomingen. Zijn boosheid houdt vooral verband met gekwetste liefde. God is een gepassioneerd God. Hij beschrijft Zichzelf als een jaloez God. Dat betekent dat zijn liefde gekwetst kan worden.

God reageert op mensen die Hem nodig hebben (barmhartig en genadig) - niet in de eerste plaats op mensen die zonder fouten zijn. Het zijn juist de mensen die denken God niet nodig te hebben, die Hem het meest pijn doen. Dan is er geen plaats voor dat mooie duo barmhartig en genadig.

Een goddelijk duo: Liefde en Trouw - Liefdevol en Betrouwbaar

Het vierde woord waarmee God Zichzelf beschrijft is het woord 'goedertieren'. Dat betekent 'vol van liefde en goedheid' of 'liefdevol'. En het vijfde woord dat hiermee een duo vormt is het woord 'trouw'. Op heel veel plaatsen vindt je in de Bijbel dat duo 'liefde en trouw'. Die twee woorden horen bij elkaar. Het woord trouw kan hier ook worden vertaald met 'betrouwbaar'. God is liefdevol en God is betrouwbaar. Die combinatie is belangrijk. Menselijke emoties zijn vaak niet betrouwbaar en daarom vinden we het soms lastig om die emoties met God te verbinden: tevreden, blij, boos, spijt. Maar God wordt ook vergeleken met een rots. Hij staat vast. Hij is niet onvoorspelbaar en willekeurig. Het duo 'liefdevol en betrouwbaar' past dan ook helemaal bij het andere duo 'genade en gerechtigheid'. Misschien zou je dat ook kunnen vergelijken met het moederlijke en het vaderlijke in het hart van God. Man en vrouw vormen immers samen het beeld van God.

Gods vergeving is overvloedig en ruimhartig

En tot slot is daar het zesde woord: 'vergeving'. Dat betekent dat je afziet van oordeel en dat je de ander een nieuwe kans geeft. De Bijbel laat zien dat God langzaam boos is, maar dat Hij snel bereid is tot vergeving. God gebruikt bij vergeving het getal 1000, terwijl bij vergelding het getal 3 wordt gebruikt. Het gaat om overvloedige vergeving - ruimhartig en dat wat God het liefst wil.

In Psalm 51:3 staat: *"Wees mij genadig, o God, overeenkomstig Uw goedertierenheid, delg mijn overtreding uit overeenkomstig Uw grote barmhartigheid."* Barmhartigheid is hier verbonden met vergeving. David kende de woorden uit Exodus 34:6-7. Daar begint het met barmhartigheid en eindigt het met vergeving.

Even tussendoor: vergeving is niet hetzelfde als rechtvaardiging. Het woord 'rechtvaardig' komt veel voor in het Oude Testament, maar dan meestal in de zin van "God is rechtvaardig" of "geen mens is rechtvaardig". Van Paulus kennen we het onderwijs over God die de mens rechtvaardigt vanwege zijn of haar geloof. Dan gaat het om het werkwoord 'rechtvaardigen' - iets dat God met ons doet - net zoals met vergeving. De voorbede van Mozes was krachtig genoeg om God het volk te doen vergeven. De dieroffers werden vervolgens een manier om steeds weer vergeving te kunnen ontvangen. Maar het offer van Jezus en zijn voorbede nu in de hemel zijn vele malen krachtiger en bedoeld om ons te rechtvaardigen en ons te helpen als rechtvaardige mensen te leven. Maar daarover zal ik spreken op Goede Vrijdag. Dan zullen we in het bijzonder stil staan bij het offer van Jezus en samen het avondmaal vieren.

God is rechtvaardig en streng

Tot slot lezen we nogmaals Exodus 34:6-7, waar God over Zichzelf zegt dat schuldigen niet zomaar voor onschuldig worden gehouden (doen alsof er niet gebeurd is) en dat onrecht op vergelding kan rekenen (de zekere boete bij een overtreding). Er moet recht geschieden en de vergelding is streng maar ook rechtvaardig. Ik vat dat samen met rechtvaardig en streng - de laatste twee woorden in het rijtje van negen kernwoorden waarmee God Zichzelf beschrijft.

God is barmhartig, genadig, langzaam boos, liefdevol, betrouwbaar, rechtvaardig en streng. Als je al de kernwoorden van Exodus 34:6-7 in één plaatje vangt, dan valt op hoezeer het goede van God de overhand heeft en hoe klein het aandeel wordt van Gods rechtvaardige strengheid. Gods wezen is ten diepste liefde en goedheid - en slechts uit noodzaak streng en rechtvaardig.

Het complete plaatje: Genade en Gerechtigheid - Liefdevol en Streng

Zelfs voor een moeder kan het punt komen dat zij een kind de deur moet wijzen of moet zeggen dat één van haar kinderen niet meer welkom is. Een goede moeder zal dat pas in het uiterste geval doen en dan nog met enorme pijn in haar hart. Ik herinner mij van jaren terug een vrouw waar Evelien vrij veel contact mee had. Zij had een jongen en een meisje. Met de oudere jongen kreeg zij steeds meer problemen - gedragsstoringen, drugs en seksuele uitwassen. De grens werd bereikt toen deze jongen seksueel te ver ging met zijn jongere zusjes. Deze zoon werd uit huis geplaatst. Later wilde hij weer terug en zijn moeder wilde daar eigenlijk wel aan toegeven. Gelukkig hebben anderen dat toen voorkomen. Het is een voorbeeld van hoe ver een moeder bereid is te gaan voor haar kind. De hartepijn van de moeder was zo naar om mee te maken. Zo is ook de pijn van God wanneer de grens wordt bereikt.

Straf en Vergeving - Genade gaat nooit ten koste van Gerechtigheid

De vorige zondag dat ik sprak over Exodus 34:6-7 eindigden we bij Numeri 14 - de verspieters-rebellie. Dat was de tweede keer dat God het volk wilde vernietigen en opnieuw wilde beginnen met Mozes alleen. Mozes citeert dan Gods woorden van Exodus 34:6-7 en zegt vervolgens: *"Vergeef toch de ongerechtigheid van dit volk, overeenkomstig de grootheid van Uw goedertierenheid, en zoals U dit volk vergeven hebt, vanaf Egypte tot hier toe. De HEERE zei: Op uw woord heb Ik hun vergeven. Echter, zo waar Ik leef, de hele aarde zal met de heerlijkheid van de HEERE vervuld worden! Want al de mannen die Mijn heerlijkheid gezien hebben en Mijn tekenen, die Ik in Egypte en in de woestijn gedaan heb, en die Mij nu al tien keer op de proef gesteld hebben en niet naar Mijn stem hebben geluisterd, zij zullen het land dat Ik hun vaders gezwoeren heb, niet zien! Ja, geen van allen die Mij verworpen hebben, zullen het zien!"* (Numeri 14:19-23, HSV)

Dat is iets dat een vraag oproept. God vergeeft op voorspraak van Mozes, maar dan is er daarna toch sprake van straf. Het kan bij God dus zo zijn dat Hij vergeeft maar dat er toch ook vergelding is vanwege de overtreding. Gods vergeving betekende dat hun levens werden gespaard. Maar het gevolg van hun rebellie is wel dat ze nog 38 jaar in de woestijn moesten verblijven en niet het beloofde land in mochten.

In Hebreëen 9:22 lezen we: *"En bijna alles wordt volgens de wet door bloed gereinigd, en zonder het vergieten van bloed vindt er geen vergeving plaats."* Ook die tekst roept een vraag op. Dat bloed staat voor straf. Vanwege de zonde moest er bloed vloeien. Maar is er nu vergeving of is er straf? Hoe kan het dat deze er tegelijk zijn? Immers, zonder bloed is er geen vergeving - ofwel zonder straf is geen vergeving.

In het Oude Testament stelde God de offerdienst in. De Joodse gelovigen konden vergeving van zonden verkrijgen door dieroffers. Dat betekende in feite dat hun eigen zonden op het dier werden gelegd (op de Grote Verzoendag) en dat dat dier werd gestraft en gedood in hun plaats. Dat was een heenwijzing naar het volmaakte offer van Jezus. Onze straf werd op Hem gelegd en daardoor ontvangen wij vergeving. Vergeving betekent dus niet dat er geen straf meer is - alsof de zonde

zomaar wordt weggewuifd - het betekent dat de straf door iets anders - of in dit geval iemand anders wordt gedragen. Zo is er vergeving en wordt toch recht gedaan aan Gods gerechtigheid. In Hebreëen 9 lezen we hierover: *"Want Christus is niet een heiligdom binnengegaan dat door mensenhanden gemaakt is en een kopie is van het echte. Nee, hij is de hemel zelf binnengegaan, waar hij nu voor God is verschenen om onze zaak te behartigen. Daar hoeft hij zich niet telkens opnieuw te offeren, zoals de hogepriester elk jaar het heiligdom binnengaat met bloed dat niet het zijne is. Anders had hij vanaf de schepping van de wereld meermalen moeten lijden. Maar nu is hij slechts eenmaal verschenen, bij de voleinding van de tijd, om door het offer van zichzelf de zonden weg te nemen."* (Hebr 9:24-26. GNB)

De Joodse gelovigen konden vergeving ontvangen door het brengen van dieroffers. Maar die offers konden geen echte verandering brengen. Het offer van Jezus is volmaakt en gaat zoveel verder. Daarover meer komende vrijdagavond - in de Goede Vrijdag dienst.

Komende Goede Vrijdag is er een online dienst om 20.00u en vieren we het avondmaal. Ik wil dan nog stil staan bij dat strengere deel van de mooie teksten uit Exodus 34 en Johannes 3. God is rechtvaardig en streng. Daarom is Jezus voor ons gestorven. En we zullen zien dat dat gaat over meer dan vergeving. Dan komt er een nieuw woord bij: rechtvaardiging. Dat is zo mogelijk een nog rijker woord dan de acht waar we vanmorgen bij stil stonden. Dus mis het niet!

Gods onvervulde verlangen voor zijn volk

Tot slot, in Deuteronomium 33 zegt Mozes iets heel moois in zijn laatste woorden voor het volk Israel, voordat ze uiteindelijk toch het beloofde land in zullen trekken. Het zijn prachtige, bemoedigende woorden: *"Bij de eeuwige God ben je altijd veilig. Zijn eeuwige armen dragen je. Hij jaagt al je vijanden voor je weg en zegt: 'Vernietig hen!' Daardoor kun je veilig en ongestoord wonen in een land vol graan en wijn, onder een hemel die druipt van de dauw. Israël, wie is er zo gelukkig als jij? Je bent door de Heer Zelf bevrijd! Hij is het schild dat jou beschermt het zwaard waardoor je sterk bent. Daarom zullen je vijanden voor je buigen"* (Deut 33:27-29, Basis Bijbel)

Dat was God doel en verlangen voor het volk Israel: veiligheid, rust, vrijheid, geluk, overwinning. Maar dat is in de rest van het Oude Testament een onvervuld verlangen gebleven. Er is dus ook bij God een onvervuld verlangen. En Hij wil dat we dat nu door Jezus wel gaan ervaren. Deze belofte mogen wij nu ook betrekken op onszelf. Terwijl het toch ook Gods doel blijft voor het natuurlijke Israel. Want met dat volk heeft God nog steeds grote plannen. God vergeet zijn beloften niet en Hij geeft het in zijn grote liefde en genade nooit op!